EUROOPA KOHTU OTSUS (teine koda)

10. september 2009 *

Kohtuasjas C-199/08,

mille ese on EÜ artikli 234 alusel Oberster Gerichtshofi (Austria) 23. aprilli 2008. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 15. mail 2008, menetluses

Erhard Eschig

versus

UNIQA Sachversicherung AG,

EUROOPA KOHUS (teine koda),

koosseisus: koja esimees C. W. A. Timmermans, kohtunikud J.-C. Bonichot, J. Makarczyk, P. Kūris ja C. Toader (ettekandja),

* Kohtumenetluse keel: saksa.

kohtujurist: V. Trstenjak,
kohtusekretär: ametnik K. Malacek,

arvestades kirjalikus menetluses ja 11. märtsi 2009. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades kirjalikke märkusi, mille esitasid:

– E. Eschig, esindaja: *Rechtsanwalt* E. Salpius,

– UNIQA Sachversicherung AG, esindaja: *Rechtsanwalt* M. Paar,

– Austria valitsus, esindajad: C. Pesendorfer ja J. Bauer,

– Tšehhi valitsus, esindaja: M. Smolek,

– Euroopa Ühenduste Komisjon, esindajad: N. Yerrell ja G. Braun,

olles 14. mai 2009. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

1 Käesolev eelotsusetaotlus käsitleb nõukogu 22. juuni 1987. aasta direktiivi 87/344/EMÜ kohtukulude kindlustusega seotud õigusnormide kooskõlastamise kohta (EÜT L 185, lk 77; ELT eriväljaanne 06/01, lk 187) artikli 4 lõike 1 tõlgendamist.

2 Eelotsusetaotlus esitati E. Eschigi ja kindlustusseltsi UNIQA Sachversicherung AG (edaspidi „UNIQA") vahelises kohtuvaidluses selle üle, kuidas kaetakse teatavad advokaaditasud ja milline kehtivus on kohtukulude kindlustuse üldtingimustes sisalduval klauslil, mis olukorras, kus mitme kindlustusvõtja huvid põrkuvad samade oponentidega ning põhinevad samal või sarnasel juhtumil, lubab kindlustajal piirduda oma soorituses näidisprotsessiga või vajaduse korral ühishagide või muude kollektiivsete õiguskaitsevahenditega tema valitud seaduslike esindajate poolt.

Õiguslik raamistik

Ühenduse õigusnormid

3 Direktiivi 87/344 põhjendused 11 ja 12 on sõnastatud järgmiselt:

„kohtukulude vastu kindlustatud isikute huvid tähendavad, et kindlustatud isikul peab olema võimalik uurimise või menetluste korral ja alati, kui tekib huvide konflikt, valida advokaati või muud siseriiklike õigusaktide kohaselt kvalifitseeritud isikut;

liikmesriikidele tuleks anda võimalus vabastada kindlustusseltsid kohustusest anda kindlustatud isikule võimalus advokaati vabalt valida, juhul kui kohtukulud on kindlustatud üksnes kohtuasjade puhul, mis tulenevad maanteesõidukite kasutamisest nende territooriumil, ja kui muud piiravad tingimused on täidetud."

4 Direktiivi 87/344 artikkel 3 sätestab:

„1. Kohtukulude kindlustus peab sisalduma lepingus, mis on muude kindlustusliikide jaoks koostatud lepingust eraldi või mida käsitleb ühe kindlustuspoliisi eraldi osa, kus täpsustatakse kohtukulude kindlustuse laad, ja juhul, kui liikmesriik seda nõuab, vastava kindlustusmakse suurus.

2. Iga liikmesriik võtab vajalikud meetmed tagamaks, et tema territooriumil tegutsevad kindlustusseltsid kasutavad kas liikmesriigi valikul või liikmesriigi nõusolekul omal valikul vähemalt üht kolmest järgmisest lahendusvõimalusest:

a) kindlustusselts tagab, et ükski personali liige, kes tegeleb kohtukulude nõuete või nendega seotud õigusnõustamisega, ei tegele samal ajal samasuguse tööga

   – kui kindlustusselts on segakindlustusselts, siis teises tema tegutsemisliigis,

   – olenemata sellest, kas tegu on sega- või spetsialiseeritud kindlustusseltsiga, teises kindlustusseltsis, kellel on esimese kindlustusseltsiga rahalisi, ärilisi või haldussidemeid ja kes tegeleb ühe või mitme muu direktiivis 73/239/EMÜ sätestatud kindlustusliigiga;

b) kindlustusselts usaldab kohtukulude kindlustusega seotud nõuete haldamise kindlustusseltsile, kes on eraldi juriidiline isik. Seda kindlustusseltsi mainitakse lõikes 1 nimetatud eraldi lepingus või poliisi eraldi osas. Kui eraldi juriidilisest isikust kindlustusseltsil on sidemeid kindlustusseltsiga, kes tegeleb ühe või mitme muu direktiivi 73/239/EMÜ lisa punktis A nimetatud kindlustusliigiga, ei tohi kindlustusseltsi personali liikmed, kes käsitlevad nõudeid või annavad nõuete käsitlemisega seotud õigusabi, samal ajal tegelda sama või muu tööga teises kindlustusseltsis. Liikmesriigid võivad samad nõuded kehtestada ka juhatuse liikmetele;

c) kindlustusselts annab lepinguga kindlustatule õiguse usaldada oma huvide kaitse alates hetkest, kui tal on vastavalt poliisile õigus kindlustajale nõuet esitada, oma

valitud advokaadile või kui siseriiklik õigus seda võimaldab, igale teisele sobiva kvalifikatsiooniga isikule.

3. Olenemata sellest, millist lahendust kasutatakse, loetakse kohtukulude vastu kindlustatud isikute huvid vastavalt käesolevale direktiivile võrdväärsel viisil kaitstuks."

5 Direktiivi 87/344 artikkel 4 on sõnastatud nii:

„1. Igas kohtukulude kindlustuse lepingus tunnistatakse selgesõnaliselt, et:

a) kui kindlustatud isiku kaitsmiseks, esindamiseks või huvide eest seismiseks on kohtu- või haldusmenetluste korral vaja advokaadi või muu siseriikliku õiguse kohaselt sobivalt kvalifitseeritud isiku abi, võib kindlustatud isik sellise advokaadi või muu isiku vabalt valida;

b) huvide konflikti korral võib kindlustatu oma huvide esindamiseks vabalt valida advokaadi või juhul, kui ta seda eelistab ja kui siseriiklik õigus seda lubab, iga teise sobivalt kvalifitseeritud isiku.

2. Advokaadi all mõeldakse iga isikut, kellel on õigus tegelda oma kutsealaga vastavalt ühele nimetusele, mis on ette nähtud nõukogu 22. märtsi 1977. aasta direktiivis 77/249/EMÜ õigusteenuste osutamise vabaduse tulemuslikuma elluviimise kohta."

6 Direktiivi 87/344 artikkel 5 näeb ette:

„1. Iga liikmesriik võib sätestada erandi artikli 4 lõike 1 kohaldamisest kohtukulude kindlustuse suhtes, kui kõik järgmised tingimused on täidetud:

a) kindlustus kehtib üksnes kohtuasjade korral, mida menetletakse seoses maanteesõidukite kasutamisega asjaomase liikmesriigi territooriumil;

b) kindlustus on seotud lepinguga, mis näeb ette abi maanteesõidukiga juhtunud õnnetuse või rikke korral;

c) kohtukulude kindlustaja ega abistamisteenuse kindlustusandja ei tegele ühegi vastutuskindlustuse liigiga;

d) võetakse meetmeid, et vaidluse iga osapoole õigusabi ja esindamisega tegeleks täiesti sõltumatu advokaat, juhul kui neid osapooli kindlustab kohtukulude vastu sama kindlustaja.

2. Liikmesriigi poolt kindlustusseltsile vastavalt lõikele 1 antud erand ei mõjuta artikli 3 lõike 2 kohaldamist."

7 Direktiivi 87/344 artikkel 6 sätestab:

„Liikmesriigid võtavad kõik vajalikud meetmed tagamaks, et piiramata kõiki võimalikke siseriikliku õigusega ette nähtud õigusi esitada kaebusi kohtutele, sätestatakse objektiivselt võrreldavaid tagatisi pakkuv vahekohtu- või muu menetlus, millega kohtukulude vastu kindlustaja ja tema kindlustatu vaheliste lahkarvamuste korral saab teha vaidluse lahendamiseks otsuse.

Kindlustusleping peab ette nägema kindlustatud isiku õiguse kasutada sellist menetlust."

8 Direktiivi 87/344 artikkel 7 on sõnastatud nii:

„Huvide konflikti korral või kui vaidluse lahendamise suhtes on lahkarvamusi, teatab kohtukulude kindlustaja või vajaduse korral kahju käsitlev asutus kindlustatud isikule:

– artiklis 4 osutatud õiguse,

– võimaluse kasutada artiklis 6 nimetatud menetlust."

Siseriiklik õigus

9 Kohtukulude vastu kindlustatud isiku õigus esindajat vabalt valida on sätestatud Austria 2. detsembri 1958. aasta seaduse §-s 158k, mida on muudetud 11. veebruari 1993. aasta kindlustuslepingute seadusega (Versicherungsvertragsgesetz, edaspidi „VersVG"), mis võeti vastu direktiivi 87/344 artikli 4 ülevõtmiseks.

10 VersVG § 158k sätestab:

„1. Kindlustusvõtjal on õigus vabalt valida isik, kes on ametialaselt pädev esindama poolt kohtu- või haldusmenetluses. Lisaks sellele on kindlustusvõtjal tema õiguslike huvide muul viisil kaitsmiseks õigus vabalt valida advokaat, kui kindlustajal on tekkinud huvide konflikt.

2. Kindlustuslepingus võib ette näha, et kindlustusvõtja võib oma esindajaks kohtu- või haldusmenetluses valida üksnes isiku, kes on ametialaselt pädev pooli esindama ning kelle kontor asub selle kohtu või haldusorgani tööpiirkonnas, kes on pädev ettenähtud menetlust esimeses astmes läbi viima. Kui vähemalt neljal niisugusel isikul ei ole selles piirkonnas kontorit, siis laieneb valikuõigus isikutele asjaomase haldusorgani asukoha esimese astme kohtu piirkonnas.

3. Kindlustatud isikule lõike 1 esimese lause alusel antud õigust vabalt valida kohaldatakse siis, kui ta vajab seadusliku esindaja abi kohtu- või haldusmenetluses; huvide konflikti korral on vaja pöörata tähelepanu teises lauses sätestatud õigusele. Kui kindlustusselts usaldab nõuete haldamise mõnele teisele kindlustusseltsile, siis laieneb niisuguse teabe edastamise kohustus ka sellele ettevõtjale."

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

11 Austria kodanik E. Eschig on UNIQA-ga sõlminud kohtukulude kindlustuse lepingu, milles lepiti kokku kohtukulude kindlustuse üldtingimuste (Allgemeine Bedingungen für die Rechtsschutz-Versicherung, edaspidi „ARB 1995") kohaldamises.

12 ARB 1995 § 6.7.3 sätestab:

„Kui mitmel kindlustusvõtjal on oma õiguslike huvide kaitsmiseks olemas kindlustuskate ühe või mitme erineva kindlustuslepingu alusel, ja kui sarnase või kattuva sündmuse tõttu põrkuvad nende huvid sama(de) vastaspool(t)ega, võib kindlustaja alguses piirata oma sooritust kindlustusvõtjate õiguslike huvide kohtuvälise kaitsega ja vajalike „näidisprotsessidega" tema valitud seaduslike esindajate poolt.

Juhul või niipea, kui need meetmed kindlustusvõtjaid nende õiguste kaotamise eest enam piisavalt ei kaitse, eelkõige peatse aegumise tõttu, kannab kindlustaja lisaks ka kulud seoses ühishagide või muude kollektiivsete kohtulike või kohtuväliste õiguskaitsevahenditega tema valitud seaduslike esindajate poolt."

13 E. Eschig ja mitu tuhat teist investorit, kellest osal oli kohtukulude kindlustus UNIQA-lt, olid investeerinud raha investeerimisühingutes AMIS Financial Consulting AG ja AMIS Asset Management Investment Services AS, mis seejärel muutusid maksejõuetuks.

14 E. Eschig tegi seetõttu advokaadiühingule Salpius Rechtsanwalts GmbH ülesandeks tema esindamise mitmes menetluses, mille hulgas oli nimetatud investeerimisühingute pankrotimenetlus, nende organite suhtes algatatud kriminaalmenetlus ning menetlus Austria Vabariigi vastu, kellele ta heidab ette finantsturgude järelevalvekohustuse rikkumist.

15 E. Eschig palus UNIQA-lt kinnitust sellele, et tema poolt valitud advokaatide juba osutatud ja tulevikus osutatavad õigusteenused on kohtukulude kindlustuse alusel kaetud.

16 UNIQA lükkas selle taotluse tagasi, tuginedes ARB 1995 §-le 6.7.3.

17 E. Eschig esitas hagi Landesgericht Salzburgile, paludes tuvastada esiteks, et UNIQA oli kohustatud kandma tema advokaatide osutatud õigusteenustega seotud kulud juba toiminud ja tulevikus toimuvates menetlustes, ning teiseks, et ARB 1995 § 6.7.3 ei ole kehtiv ega moodusta seega osa kohtukulude kindlustuse lepingust.

18 Nimetatud kohus jättis hagi rahuldamata, viidates sellele, et ARB 1995 § 6.7.3 ei ole vastuolus VersVG §-ga 158k tõlgendatuna direktiivi 87/344 artikli 4 lõiget 1 arvesse võttes, vaid vastupidi täiendab seda ning pakub lahendust masskahju puhul.

19 E. Eschig esitas selle otsuse peale apellatsioonkaebuse, mille Oberlandesgericht Linz rahuldamata jättis. Nimetatud apellatsioonikohus sedastas muu hulgas, et ARB 1995 § 6.7.3 sätestatud piirang on direktiiviga 87/344 kooskõlas.

20 Viimase otsuse peale esitatud kassatsioonkaebust menetlev Oberster Gerichsthof tõstatab direktiivi 87/344 artikli 4 tõlgendamise küsimuse.

21 Ühelt poolt märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et selle direktiivi artikli 4 sõnasõnaline tõlgendamine ning asjaolu, et selle direktiivi artikkel 5 näeb ette ainult ühe erandi esindaja vaba valiku põhimõttest, räägivad E. Eschigi kasuks.

22 Teiselt poolt on nimetatud kohus seisukohal, et artikli 4 teleoloogiline tõlgendamine toob esile mitmed põhjused, miks kindlustajal oleks õigus valida seaduslikku esindajat kindlustatute nimel, kui suur osa nendest on saanud kahju samast sündmusest.

23 Seega, kuna ühishagi hind on mitme individuaalse hagi hinnast oluliselt madalam, siis võtavad kindlustusseltsid riski, kui nad nõustuvad masskahjusid katma üksnes tingimusel, et nad võivad ise määrata kõigi kindlustatute seadusliku esindaja.

24 Lisaks on ARB 1995 § 6.7.3 täienduseks esindaja vaba valiku põhimõttele, mis on sätestatud direktiivis 87/344.

25 Eelotsusetaotluse esitanud kohus tõstatab ka masskahju mõiste määratlemiseks sobivate kriteeriumite küsimuse. Klausel, mis lubab kindlustajal valida seaduslik esindaja, kui mõjutatud on „paljud kindlustatud", tundub nimetatud kohtu arvates olevat vastuolus direktiivi 87/344 eesmärkide ja nõuetega.

26 Neil tingimustel otsustas Oberster Gerichtshof menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas […] direktiivi 87/344[…] artikli 4 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus kohtukulude kindlustaja üldistes kindlustustingimustes sisalduv klausel, mis lubab kindlustajal kindlustusjuhtumite korral, mil suur hulk kindlustusvõtjaid saab kahju samast sündmusest (näiteks investeerimisteenuseid osutava ettevõtja maksejõuetus), valida esindaja ning piirab sellega üksiku kindlustusvõtja õigust advokaati vabalt valida (nn masskahjuklausel)?

2. Juhul kui vastus esimesele küsimusele on eitav: millistel tingimustel esineb nn masskahju, mis võimaldab eespool viidatud direktiivi tähenduses (või sellele täiendavalt) anda mitte kindlustusvõtjale, vaid kindlustajale õiguse valida esindaja?”

Eelotsuse küsimused

Esimene küsimus

27 Esimese küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas direktiivi 87/344 artikli 4 lõike 1 punkti a tuleb tõlgendada nii, et kohtukulude kindlustaja võib juhul, kui suur hulk kindlustusvõtjatest on saanud kahju samast sündmusest, valida ise kõigi asjaomaste kindlustatute esindajat.

Euroopa Kohtule esitatud märkused

28 E. Eschig ning Austria ja Tšehhi valitsus leiavad, et selle direktiivi artikli 4 lõike 1 punkti a tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus siseriikliku õigusnormi tõlgendus, mille kohaselt kindlustaja võib juhul, kui suur osa kindlustatud isikutest on saanud kahju samast sündmusest, jätta endale õiguse valida esindaja.

29 Nimetatud direktiivi artikli 4 lõike 1 punkt a on üldkohaldatav ja näeb ette eritagatise kohtukulude vastu kindlustatud isikute kasuks, ilma et see oleks seotud huvide konflikti ennetamise või kõrvaldamisega. Seega on vastuvõetamatu piirang, mis on olemuselt teleoloogiline või põhineb kindlustajate rahalistel huvidel – nagu see on põhikohtuasjas.

30 UNIQA ja komisjon on vastupidisel arvamusel.

31 Sisuliselt on nad arvamusel, et direktiivi 87/344 artikli 4 lõike 1 punkt a ei anna kohtukulude vastu kindlustatud isikule autonoomset õigust oma esindajat vabalt valida. Seega saab nimetatud õiguse suhtes kohaldada piiranguid muu hulgas juhul, kui suur hulk kindlustatud isikutest on saanud kahju samast sündmusest. Nad tuginevad oma argumentides direktiivi 87/344 eesmärgile ja kontekstile, ning selle direktiivi artikli 4 lõike 1 punkti a, artikli 3 lõike 2 ja artikli 5 koostoimele selle direktiivi põhjendusi arvestades.

32 Seega väidavad UNIQA ja komisjon, et direktiivi 87/344 peamine eesmärk on vältida või kõrvaldada kohtukulude vastu kindlustatud isikute ja kindlustajate vahelisi huvide konflikte, ning selleks pakub direktiiv liikmesriikidele valikut kolme võimaluse vahel. Liikmesriigid võivad valida direktiivi 87/344 põhjenduses 8. nimetatud kohustusliku

spetsialiseerumise süsteemi, muuta lepingut vastavalt direktiivi 87/344 artikli 3 lõikele 1 või kohaldada üht selle direktiivi artikli 3 lõikes 2 ette nähtud lahendustest.

33 Esindaja vabalt valimise põhimõtet, mis on sätestatud direktiivi 87/344 artikli 4 lõike 1 punktis a, kohaldatakse üksnes selle direktiivi artikli 3 lõike 2 punktis c ettenähtud juhul.

34 Komisjoni sõnul kohaldatakse nimetatud direktiivi artikli 4 lõike 1 punkti a kõigi selle direktiivi artikli 3 lõikes 2 ettenähtud lahenduste suhtes, millest kaks esimest ei oma tähtsust ning on lihtsalt täiendavad sätted, sest selle direktiivi artikli 3 lõike 2 punktis c sätestatud lahendus saavutatakse igal juhul.

35 UNIQA tugineb oma argumentatsioonis ka direktiivi 87/344 põhjenduse 11 sõnastusele, mis alati, kui tekib huvide konflikt, tunnustab õigust vabalt esindajat valida. Järelikult tuleb tõdeda, et huvide konflikti puudumisel ei eksisteeri õigust esindajat vabalt valida.

36 UNIQA toob lisaks esile, et 1987. aasta jooksul – aasta, mil võeti vastu direktiiv 87/344 – pöörati tähelepanu üksnes üksikkahjudele ning nendes kannatanud isikute kaitsmisele, mistõttu masskahju ei ole selle direktiiviga hõlmatud.

37 Lisaks on direktiivi 87/344 artiklis 5 ette nähtud erand tõendiks sellest, et erandid esindaja vabast valikust on võimalikud ja seaduspärased. UNIQA sõnul ei kujuta nimetatud artikkel endast absoluutset erandit, vaid lihtsat näidet. Seega leiab ta, et

masskahjudega arvestamata jätmine nõuab seda, et kohtukulude vastu kindlustatud isikute huvides jätkataks tõlgendamist analoogiliselt selle direktiivi artikliga 5.

Euroopa Kohtu vastus

38 Kõigepealt tuleb meenutada, et Euroopa Kohtu väljakujunenud kohtupraktikast tulenevalt peab ühenduse õiguse sätte tõlgendamisel arvestama mitte üksnes sätte sõnastust, vaid ka konteksti ning selle õigusaktiga taotletavaid eesmärke, mille osaks säte on (vt 17. novembri 1983. aasta otsus kohtuasjas 292/82: Merck, EKL 1983, lk I-3781, punkt 12; 21. veebruari 1984. aasta otsus kohtuasjas 337/82: St. Nikolaus Brennerei und Likörfabrik, EKL 1984, lk I-1051, punkt 10; 14. oktoobri 1999. aasta otsus kohtuasjas C-223/98: Adidas, EKL 1999, lk I-7081, punkt 23; 14. juuni 2001. aasta otsus kohtuasjas C-191/99: Kvaerner, EKL 2001, lk I-4447, punkt 30, ja 7. juuni 2005. aasta otsus kohtuasjas C-17/03: VEMW jt, EKL 2005, lk I-4983, punkt 41).

39 Selles osas tuleb meenutada, et direktiivi 87/344 preambulist tuleneb, et selle direktiiviga sooviti ühelt poolt hõlbustada kindlustustegevuse alustamist, kõrvaldades siseriiklikest õigusnormidest tulenevad takistused, mis keelavad kohtukulude kindlustuse ja muude kindlustusliikidega üheaegse tegelemise, ja teiselt poolt kaitsta kindlustusvõtjate huve, kõrvaldades muu hulgas võimalikult palju potentsiaalseid huvide konflikte ja tehes võimalikuks kindlustatud isikute ja kindlustajate vaheliste vaidluste lahendamise.

40 Selleks sätestab nimetatud direktiiv ühelt poolt korralduslikud ja lepingulised meetmed, ja teiselt poolt teatava arvu tagatisi kindlustatud isikute kasuks.

41 Korralduslike ja lepinguliste meetmetena annab direktiivi 87/344 artikli 3 lõige 2 kindlustajatele võimaluse panna nõuetega tegelema eraldi inimesed oma ettevõtte seest

või delegeerida nõuete haldamine eraldi juriidilisele isikule. Lisaks lubab selle direktiivi artikli 3 lõike 2 punkt c huvide konflikti vältida, andes kindlustatud isikule vabaduse valida endale esindaja niipea, kui kindlustusega kaetud nõue on esitatud.

42 Vastavalt direktiivi 87/344 artikli 3 lõikele 3 loetakse kõigi lahenduste puhul kohtukulude vastu kindlustatud isikute huvid võrdväärsel viisil kaitstuks. Iga liikmesriigi kohus on tagada, et nende territooriumil asutatud kindlustusseltsid järgiksid vähemalt üht nendest alternatiivsetest lahendustest. Siiski võivad nad ühe või teise lahenduse kohustuslikuks muuta või lasta kindlustusseltsidel mitme alternatiivse lahenduse vahel vabalt valida.

43 Lisaks näeb direktiivi 87/344 artikli 3 lõige 1 ette, et kohtukulude kindlustus peab sisalduma lepingus, mis on muude kindlustusliikide jaoks koostatud lepingust eraldi või mida käsitleb ühe kindlustuspoliisi eraldi osa, kus täpsustatakse kohtukulude kindlustuse laad. Liikmesriigid võivad nõuda kindlustajatelt, et oleks märgitud ka vastava kohtukulude kindlustusmakse suurus.

44 Mis puudutab eritagatisi, siis esmalt näeb kõnealune direktiiv artikli 4 punktis a kirjeldatud menetlustes või sama artikli punktis b viidatud huvide konflikti puhul ette, et kindlustatud isikutel on õigus esindajat vabalt valida.

45 Nagu ilmneb direktiivi 87/344 artiklite 4, 6 ja 7 koostoimest, on kindlustatud isikutele nimetatud artiklitega antud õiguste eesmärk laiaulatuslikult kaitsta kindlustatud isikute huve, piirdumata üksnes olukordadega, kus esineb huvide konflikt.

46 Samuti tuleb märkida, et direktiivi 87/344 artiklite 3–5 sõnastusest ning sama direktiivi kontekstist tuleneb, et õigus esindajat vabalt valida on igale kindlustusvõtjale antud üldiselt ja autonoomselt, vastavalt igas neis artiklites kindlaksmääratud piiridele.

47 Seega tuleb esmalt meenutada, et direktiivi 87/344 artikli 4 lõige 1 tunnustab kindlustatud isiku õigust esindajat vabalt valida, kuid – välja arvatud olukordades, kus esineb huvide konflikt – piirab seda õigust kohtu- või haldusmenetlustega. Määrsõna „igas" ja verbi „tunnistama" ajavorm viitavad selle reegli üldkohaldatavusele ja kohustuslikkusele.

48 Teiseks tuleb rõhutada, et see säte kinnitab miinimumtaseme vabadusele, mida kindlustatud isikule tuleb anda, ükskõik millise direktiivi artikli 3 lõikes 2 ettenähtud valikuga kindlustusselts ennast ka ei seoks.

49 Selles osas tuleb märkida, et direktiivi 87/344 artikli 3 lõike 2 punktides a ja b ette nähtud meetmed säilitavad oma kohaldatavuse ka siis, kui selle direktiivi artikli 4 lõike 1 punktist a tuleneb kohtukulude vastu kindlustatud isiku autonoomne õigus oma esindajat vabalt valida.

50 Tegelikult annab direktiivi 87/344 artikli 3 lõike 2 punktis c ettenähtud lahendus kindlustatud isikutele palju laiemad õigused kui selle direktiivi artikli 4 lõike 1 punkt a. Seega viimane sätte näeb ette õiguse esindajat vabalt valida vaid siis, kui tegemist on kohtu- või haldusmenetlusega. Seevastu nimetatud direktiivi artikli 3 lõike 2 punktis c ettenähtud lahenduse kohaselt on kindlustatud isikul õigus usaldada esindajale oma huvide kaitse alates hetkest, kui tal on vastavalt poliisile õigus kindlustajale nõuet esitada, seega ka enne igasugust kohtu- või haldusmenetlust.

51 Veelgi enam, UNIQA ja komisjoni pakutud tõlgendusega muutuks direktiivi 87/344 artikli 4 lõike 1 punkti a kohaldamisala olematuks. Tegelikult esineks juhul, kui kasutataks selle direktiivi artikli 3 lõike 2 punktis c ettenähtud lahendust, õigus oma esindajat vabalt valida ka enne igasugust kohtu- või haldusmenetlust. Kui nimetatud direktiivi artikli 4 lõike 1 punkt a oleks kohaldatav ainult siis, kui esimest lahendust oleks tegelikult kasutatud, kaotaks direktiivi 87/344 artikli 4 lõike 1 punkt a kogu oma normatiivse sisu.

52 Teisalt kinnitab direktiivi 87/344 põhjendus 11, et õigus kohtu- või haldusmenetluse korral oma esindajat vabalt valida ei ole seotud huvide konflikti ilmnemisega.

53 Selles osas vastab tõele, et direktiivi 87/344 nimetatud põhjenduse saksakeelses versioonis esinevaid sõnu „und zwar immer" võib tõlgendada nii, et õigus esindajat vabalt valida on seotud huvide konflikti ilmnemisega. Siiski ei saa niisugust tõlgendust selle direktiivi artikli 4 lõike 1 punkti a kitsendava tõlgenduse toetuseks esitada.

54 Esiteks tuleneb väljakujunenud kohtupraktikast, et ühenduse direktiivide ühetaolise tõlgendamise vajadus välistab selle, et kahtluse korral tõlgendataks sätte sõnastust eraldatult, ning nõuab vastupidi, et seda oleks tõlgendatud ning kohaldatud teistes ametlikes keeltes koostatud versioone silmas pidades (vt 2. aprilli 1998. aasta otsus kohtuasjas C-296/95: EMU Tabac jt, EKL 1998, lk I-1605, punkt 36, 17. juuni 1998. aasta otsus kohtuasjas C-321/96: Mecklenburg, EKL 1998, lk I-3809, punkt 29, ja 26. mai 2005. aasta otsus kohtuasjas C-498/03: Kingscrest Associates ja Montecello, EKL 2005, lk I-4427, punkt 26).

55 Nagu ka kohtujurist oma ettepaneku punktis 71 on rõhutanud, tuleneb nende erinevate keeleversioonide võrdlusest, et õigust iga kohtu- või haldusmenetluse korral oma esindajat vabalt valida tunnustatakse sõltumatult huvide konflikti ilmnemisest.

56 Teiseks, nagu märkis ka komisjon, kui sõnu „und zwar immer" tõlgendada INIQA pakutud viisil, kaotaks direktiivi 87/344 artikli 4 lõike 1 punkt a oma sisu, kuna selle sätte normatiivset sisu korratakse juba selle direktiivi artikli 4 lõike 1 punktis b.

57 Kolmandaks, nagu ka kohtujurist on oma ettepaneku punktis 73 rõhutanud, ei ole komisjoni esialgses direktiivi ettepanekus ega ka teistes ettevalmistavates aktides osutatud sellele, et direktiivi 87/344 artikli 4 lõike 1 punktiga a oleks ühenduse seadusandja soovinud luua üksnes täiendavat instrumenti huvide konfliktide kõrvaldamiseks, mitte aga autonoomset õigust oma esindajat valida.

58 Vastupidi, selle direktiivi tekkelugu lubab järeldada, et esialgne eesmärk tagada igas kohtukulude kindlustuse lepingus vabadus valida esindaja, mis ei oleks allutatud huvide konflikti esinemise tingimusele, on jätkuvalt olemas, kuigi vaid kohtu- ja haldusmenetluste piires.

59 Neljandaks tuleb märkida, et on tõsi, et direktiivi 87/344 artikkel 5 lubab liikmesriikidel sätestada selle direktiivi artikli 4 lõike 1 kohaldamisest erand teatavate juhtumite puhul, mis tulenevad maanteesõidukite kasutamisest. Siiski, erandit õigusest vabalt valida esindajat tuleb tõlgendada kitsalt ning see ei saa järelikult olla analoogilise põhjenduse aluseks.

60 Lisaks on selge, et ühenduse seadusandja ei ole näinud ette erandit juhtumiteks, kui suur hulk kindlustusvõtjaid saab kahju samast sündmusest.

61 UNIQA ja komisjon väidavad selles osas, et direktiivi 87/344 vastuvõtmise ajal sellist nähtust kui masskahjud veel ei tuntud. Sellest asjaolust lähtuvalt ei saa masskahjude korral kohaldada selle direktiivi artikli 4 lõike 1 punktist a tulenevat õigust esindajat vabalt valida.

62 Niisuguse argumendiga ei saa nõustuda.

63 Esiteks ei ole see uus nähtus, et esineb sündmusi, mis mõjutavad ühtemoodi olulist arvu inimesi. Nagu ka E. Eschig märkis, on mitmeid juhtumeid registreeritud enne direktiivi 87/344 vastuvõtmist.

64 Teiseks, kui ka oletada, et uued asjaolud liikmesriikide tasandil tooks kaasa hulgaliselt kohtumenetlusi, kaitsmaks kollektiivsete vahenditega teatud isikute grupi liikmete huve, siis niisugused asjaolud ei saaks kehtiva ühenduse õiguse kohaselt piirata kohtukulude vastu kindlustatud isikute vabadust niisuguses hagis osaleda või mitte osaleda, ning vajaduse korral esindajat valida.

65 Lõpetuseks tasub täpsustada, et direktiivi 87/344 eesmärk ei ole liikmesriikide kohtukulude kindlustuse lepinguid täielikult ühtlustada ning et kehtiva ühenduse õiguse kohaselt on liikmesriigid vabad nimetatud lepingute suhtes kohaldatava korra üle otsustama.

66 Siiski peavad liikmesriigid oma pädevust selles valdkonnas rakendama kooskõlas ühenduse õiguse ja täpsemalt direktiivi 87/344 artikliga 4.

67 Pealegi tuleb meenutada, et siseriiklik kohus peab tõlgendama VersVG sätteid võimalikult suures ulatuses arvestades direktiivi 87/344 sõnastust ja eesmärki, võttes arvesse käesolevas otsuses selle direktiivi artikli 4 lõikele 1 antud tõlgendust, et saavutada direktiiviga sätestatud tulemus ja sellest tulenevalt täita EÜ artikli 249 kolmandast lõigust tulenevaid kohustusi (vt selle kohta mh 5. oktoobri 2004. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-397/01–C-403/01: Pfeiffer jt, EKL 2004, lk I-8835, punkt 113).

68 Järelikult tuleb esimesele küsimusele vastata, et direktiivi 87/344 artikli 4 lõike 1 punkti a tuleb tõlgendada nii, et kohtukulude kindlustaja ei või juhul, kui suur osa kindlustusvõtjatest on saanud kahju samast sündmusest, valida ise kõigi asjaomaste kindlustatute esindajat.

Teine küsimus

69 Võttes arvesse esimesele küsimusele antud vastust, ei ole teisele küsimusele vaja vastata.

Kohtukulud

70 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule märkuste esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (teine koda) otsustab:

Nõukogu 22. juuni 1987. aasta direktiivi 87/344/EMÜ kohtukulude kindlustusega seotud õigusnormide kooskõlastamise kohta artikli 4 lõike 1 punkti a tuleb tõlgendada nii, et kohtukulude kindlustaja ei või juhul, kui suur osa kindlustusvõtjatest on saanud kahju samast sündmusest, valida ise kõigi asjaomaste kindlustatute esindajat.

Allkirjad